

НОТАРІАЛЬНА ПАЛАТА УКРАЇНИ

ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ №1/2023

законодавства щодо оформлення спадкових прав на майно спадкодавця, останнім місцем проживання якого була тимчасово окупована територія України в аспекті змін, внесених Законом України «Про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" щодо деяких питань визначення правового статусу тимчасово окупованих територій України в умовах воєнного стану» № 2764-ІХ від 16 листопада 2022 року

Відповідно до частини другої статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» № 1207-VII від 15 квітня 2014 року (далі - Закон № 1207),

- ❖ датою початку тимчасової окупації російською федерацією окремих територій України є **19 лютого 2014 року**,
- ❖ Автономна Республіка Крим та місто Севастополь є тимчасово окупованими російською федерацією з **20 лютого 2014 року**,
- ❖ окремі території України, що входять до складу Донецької та Луганської областей, є окупованими російською федерацією (у тому числі окупаційною адміністрацією російської федерації) починаючи з **7 квітня 2014 року**. Межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях з цієї дати, визначено Президентом України за поданням Міністерства оборони України, підготовленим на основі пропозицій Генерального штабу Збройних Сил України (Указ Президента України «Про межі та перелік районів, міст, селищ і сіл, частин їх територій, тимчасово окупованих у Донецькій та Луганській областях» від 7 лютого 2019 року № 32/2019 (далі – Указ № 32/2019), <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/2019#n9>).

Тимчасово окупована російською федерацією територія України (тимчасово окупована територія) - це частини території України, в межах яких збройні формування російської федерації та окупаційна адміністрація російської федерації встановили та здійснюють фактичний контроль або в межах яких збройні формування російської федерації встановили та здійснюють загальний контроль з метою встановлення окупаційної адміністрації російської федерації (пункт 7 частини першої статті 1-1 Закону № 1207).

Статтею 3 Закону № 1207 для цілей цього Закону **тимчасово окупованою територією визначається:**

- сухопутна територія тимчасово окупованих російською федерацією територій України, водні об'єкти або їх частини, що знаходяться на цих територіях;

- внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України, внутрішні морські води, прилеглі до сухопутної території інших тимчасово окупованих російською федерацією територій України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України;

- **інша сухопутна територія України, внутрішні морські води і територіальне море України, визнані в умовах воєнного стану тимчасово окупованими Кабінетом Міністрів України;**

(Прим.: до 03 грудня 2022 року діяла норма, відповідно до якої такі території визнавалися в умовах воєнного стану тимчасово окупованими рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним у дію указом Президента України¹.

В умовах воєнного стану з 03 грудня 2022 року правовий режим цих територій визначається, змінюється і скасовується Кабінетом Міністрів України (абзац другий частини третьої статті 4 Закону № 1207);

- надра під цими територіями, та повітряний простір над цими територіями.

Адміністративна межа між тимчасово окупованою територією та іншою територією України визначається Кабінетом Міністрів України. Лінія зіткнення між тимчасово окупованою територією та іншою територією України визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, підготовленим на основі пропозицій Генерального штабу Збройних Сил України.

06 грудня 2022 року Кабінетом Міністрів України прийнято постанову № 1364 «Деякі питання формування переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією» (далі – Постанова № 1364) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2022-%D0%BF#Text>, якою встановлено, що **перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією, затверджується Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій за формою згідно з додатком за погодженням з Міністерством оборони на підставі пропозицій відповідних обласних, Київської міської військових адміністрацій, а також визначено механізм формування єдиного переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією. Разом з цим, важливо, щоб на виконання вимог Закону № 1207, такі території були визнані Кабінетом Міністрів України.**

До переліку включається тимчасово окупована російською федерацією територія України, визначена відповідно до Закону № 1207, а також дата початку та дата завершення тимчасової окупації. **Перелік оновлюється у разі потреби, але не рідше ніж двічі на місяць.**

Звертаємо увагу, що згідно із абзацом тринадцятим пункту 1 Постанови № 1364 території, для яких не визначена дата завершення тимчасової окупації російською федерацією, вважаються тимчасово окупованими російською федерацією.

---

¹ Зміни внесено Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» щодо деяких питань визначення правового статусу тимчасово окупованих територій України в умовах воєнного стану» від 16 листопада 2022 року № 2764-IX.

22 грудня 2022 року наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій № 309 затверджено Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії (*прим.: розділ I*) або тимчасово окупованих російською федерацією (*прим.: розділ II*) (далі – Перелік).

До Переліку включено тимчасово окуповані російською федерацією території України, що визначені такими безпосередньо Законом № 1207 (частина друга статті 1 Закону № 1207) та Указом № 32/2019, території, що були тимчасово окуповані російською федерацією з 24 лютого 2022 року й на яких тимчасова окупація завершилася, а також території, на яких тимчасова окупація ще не завершилася.

Стаття 11 Закону № 1207 визначає гарантії права власності та правовий режим майна на **тимчасово окупованій території**, а стаття 11-1 Закону № 1207 регулює питання забезпечення реалізації права на спадкування (*прим.: статті зі змінами, внесеними Законом України № 2138-IX від 15.03.2022 «Про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України" у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України», що набрав чинності 20 березня 2022 року*).

Зауважуємо, що зазначені норми **НЕ регулюють** правовідносини з цих питань **на територіях, на яких ведуться чи велися бойові дії**.

Статтею 11 Закону № 1207, серед іншого визначено, що на тимчасово окупованій території **право власності охороняється згідно із законодавством України; за фізичними особами**, незалежно від набуття ними статусу біженця чи іншого спеціального правового статусу, підприємствами, установами, організаціями **зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо воно набуто відповідно до законів України; набуття та припинення права власності на нерухоме майно, яке знаходиться на тимчасово окупованій території, здійснюється відповідно до законодавства України за межами тимчасово окупованої території**. У разі неможливості здійснення державним реєстратором повноважень щодо державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень на тимчасово окупованій території орган державної реєстрації визначається Кабінетом Міністрів України (частина друга, четверта, п'ята).

Статтею 11-1 Закону № 1207 визначено, **що у разі якщо останнім місцем проживання спадкодавця є тимчасово окупована територія, місцем відкриття спадщини є місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні спадкового майна, або вимоги кредиторів; якщо місце проживання спадкодавця невідоме, а нерухоме майно або основна його частина, у разі відсутності нерухомого майна - основна частина рухомого майна знаходиться на території, передбаченій частиною першою цієї статті, місцем відкриття спадщини є місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні спадкового майна, або вимоги кредиторів; спадкова справа підлягає реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України; вчинення нотаріальних дій щодо спадкових справ, які були зареєстровані у Спадковому реєстрі до початку тимчасової окупації, але не закінчені, здійснюється будь-яким нотаріусом на підконтрольній Уряду України території за зверненням спадкоємця (частина два-п'ять).**

Разом з цим, відповідно до абзацу першого частини першої статті 11, абзацу першого частини першої статті 11-1 Закону № 1207, зазначені положення застосовуються лише до тимчасово окупованої території, передбаченої пунктами 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, надр під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряного простору над цими територіями і НЕ поширюються на тимчасово окуповані території, передбачені пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, надра під територіями, зазначеними у пункті 3 частини першої статті 3 цього Закону, і повітряний простір над цими територіями.

Положення статей 11, 11-1 Закону № 1207 в умовах воєнного стану можуть бути поширені, зокрема на тимчасово окуповані території, передбачені пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, а саме на іншу сухопутну територію України, внутрішні морські води і територіальне море України, визнані в умовах воєнного стану (прим.: після 24 лютого 2022 року) тимчасово окупованими Кабінетом Міністрів України, рішенням Кабінету Міністрів України.

Аналіз зазначеного дозволяє дійти висновку, що на сьогодні положення статей 11, 11-1 Закону № 1207 застосовуються винятково до Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та окремих територій Донецької та Луганської областей, визначених Указом, та НЕ поширюються на території України, які включені до Переліку, як тимчасово окуповані російською федерацією під час дії в Україні воєнного стану, з 24 лютого 2022 року, у зв'язку з відсутністю визнання таких територій Кабінетом Міністрів України тимчасово окупованими, а також у зв'язку з відсутністю відповідного рішення Кабінету Міністрів України, передбаченого абзацом другим частини першої статті 11 Закону № 1207 та абзацом другим частини першої статті 11-1 Закону № 1207 (щодо поширення положень цих статей на території, визнані тимчасово окупованими під час дії в Україні воєнного стану).

З метою сприяння належному оформленню спадкових прав на майно спадкодавців, останнім місцем проживання яких була тимчасово окупована територія України, та забезпечення безспірності вчинюваних нотаріальних дій, попередження формування багаторічної судової практики про визнання недійсними свідоцтв про право на спадщину, свідоцтв, що видаються в межах провадження по спадкових справах, -

для цілей застосування статей 11, 11-1 Закону № 1207 вбачається необхідність прийняття рішення Кабінетом Міністрів України щодо визнання в умовах воєнного стану тимчасово окупованими територій, передбачених пунктом 3 частини першої статті 3 цього Закону, а також про поширення на ці території в умовах воєнного стану положень статей 11, 11-1 Закону № 1207, або внесення змін до Закону 1207.

07 лютого 2023 року

**Комісія з аналітично-методичного забезпечення
нотаріальної діяльності
Нотаріальної палати України**